

**Specyfika postępowań administracyjnych
w sprawach z zakresu
szkolnictwa wyższego i nauki**

redakcja naukowa

Jan Paweł Tarno, Adam Szot, Piotr Pokorny

Lublin 2016

DR ROBERT TABASZEWSKI, MGR KONRAD KOZIOŁ
(Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II)

Utrata statusu doktoranta w świetle obowiązującego prawa – przypadki szczególne

W wyniku nowelizacji ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, która nastąpiła w 2012 r.¹, a następnie w 2014 r., poczynione zostały zasadnicze zmiany w odniesieniu do statusu doktorantów w zakresie ich podstawowych praw i uprawnień. Specyficzna sytuacja doktoranta, nazywanego niekiedy niesłusznie studentem studiów trzeciego stopnia, jest konsekwencją procesu bolońskiego, w wyniku którego następuje krystalizacja takich studiów opartych na modelu anglosaskim, a nie na bliskim do tej pory polskiemu systemowi modelu niemieckim. Powoduje to, że z jednej strony uczelni pozostawiono wprawdzie sporą dozę uznaniowości w możliwości precyzowania szczegółowych kryteriów i warunków określania praw i obowiązków doktoranta, z drugiej jednak zastawiono na uczelnię socjalną pułapkę prawną². Pułapka ta polega na obciążeniu uczelni obowiązkami w zakresie prawidłowego dysponowania środkami publicznymi przeznaczonymi na pomoc materialną³. Jak powszechnie wiadomo, każda pomoc publiczna narażona jest na ryzyko defraudacji, co w połączeniu z czasami niewłaściwie pojmowaną aktywnością doktorancką może stać się ryzykiem nadużyć. Stąd też w interesie uczelni jest, aby nie narażać się na ryzyko niegospodarności przyznanych środków, ustalić moment, w którym doktorantowi dane świadczenie się nie należy⁴. W interesie samorządów leży także, aby ci doktoranci, którzy są tzw. martwymi duszami, nie marnotrawili środków zarówno z puli socjalnej, jak i ze środków na badania

---

¹ Ustawa nowelizująca z 2011 r.

² R. Tabaszewski, *Status doktorantów i kandydatów do tytułu doktora nauk prawnych na przestrzeni wieków*, [w:] *Studenci polscy w XIX i XX wieku. Historia, kultura, język*, red. M. Laszczkowski, K. Lewenstam, Warszawa 2013, s. 178.

³ Art. 199 u.p.s.w.; idem, *Miejsce i pozycja samorządu doktorantów w społeczności akademickiej*, [w:] *Vademecum doktoranta Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. idem, Lublin 2013, s. 11.

⁴ R. Tabaszewski, K. Sawicki, *Rada Doktorantów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i jej funkcjonowanie w świetle ustawy – prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] *Vademecum doktoranta Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, red. K. Sawicki, R. Tabaszewski, Lublin 2014, s. 14; M. Skąpski, *Charakter prawny studiów doktoranckich*, PiP 1998, z. 2, s. 66–81.

naukowe, które powinny zostać przyznane bardziej aktywnym członkom społeczności doktoranckiej⁵.

Aby ustalić prawidłowy krąg osób, które mogą konkurować o środki, należy najpierw określić, czy dana osoba jest doktorantem⁶. To najlepszy i najbardziej skuteczny dla władz uczelni sposób, aby wyeliminować z obrotu doktoranckiego problematyczne osoby, co potwierdza dość bogate orzecznictwo sądów administracyjnych⁷. Leży to zarówno w interesie uczelni, jak i przedstawicieli władz samorządu. Utrata statusu doktoranta stanowi również kres partycypacji w samorządzie doktorantów. Wszyscy, w razie dochodzenia ewentualnych roszczeń od osoby specyficznej przed sądem powszechnym, reprezentujemy odpowiednio uczelnię bądź samorząd, co najmniej jako osobowe źródła dowodowe, zeznając, czy dana osoba była doktorantem, przejawiała określoną aktywność naukową, samorządową i czy przestrzegała przepisów prawa wewnętrznego: regulaminu studiów, statutu uczelni, kodeksu etyki doktoranta i innych.

Określenie momentu rozpoczęcia studiów doktoranckich nie nastęrcza wielu trudności – uzyskanie statusu doktoranta jest uregulowane w art. 196a u.p.s.w.: „osoba przyjęta na studia doktoranckie nabywa prawa doktoranta z chwilą złożenia ślubowania, którego treść określa statut uczelni albo jednostki naukowej”. W polskim systemie prawnym na status doktoranta składają się więc i prawa, i obowiązki, które osoba przyjęta na studia doktoranckie nabywa w momencie złożenia ślubowania⁸.

Jak widać, przepisy u.p.s.w. oraz rozporządzeń wykonawczych do u.p.s.w. określają moment uzyskania statusu doktoranta, ale nie określają momentu ukończenia studiów doktoranckich. Przepis zawarty w § 6 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 24 października 2014 r. w sprawie

⁵ Zob. R. Tabaszewski, *Samorząd doktorantów w świetle znowelizowanej ustawy o szkolnictwie wyższym*, [w:] *Przemiany prawa publicznego i prywatnego na początku XXI wieku*, red. R. Frey, Kielce 2012, s. 249–264.

⁶ Por. K. Antonów, L. Koniński, *Status prawny doktoranta*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” 2000, t. 43, s. 127 i nn.

⁷ Wyrok WSA w Łodzi z dnia 3 czerwca 2015 r., sygn. akt III SA/Łd 335/15, LEX nr 1793479.

⁸ R. Tabaszewski, *Wstęp*, [w:] *Vademecum doktoranta Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, op. cit., Lublin 2013, s. 9; wyrok WSA w Lublinie z dnia 4 października 2012 r., sygn. akt III SA/Lu 298/12, LEX nr 1229074.

studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich⁹ określa jedynie przypadki, w których kierownik studiów doktoranckich może przedłużyć okres odbywania studiów doktoranckich. W świetle aktualnego stanowiska MNiSW data ukończenia studiów doktoranckich powinna wynikać z regulaminu oraz programu tych studiów, a jej ustalenie w indywidualnych przypadkach pozostaje w gestii kierownika studiów doktoranckich¹⁰.

Zagadnienia związane z ustaleniem końca studiów doktoranckich, a w efekcie utraty statusu doktoranta, choć tak ważne zarówno dla prowadzącej studia doktoranckie jednostki, jak i przede wszystkim dla samych zainteresowanych, nastrożają wiele trudności dla kierownika studiów doktoranckich. Przepisy w większości normują sytuację doktoranta od strony negatywnej, tj. wymieniając stany faktyczne i prawne wpływające na status prawny doktoranta jako uczestnika studiów doktoranckich¹¹. Przypadki utraty statusu doktoranta, z przyczyn leżących po jego stronie, takich jak niezrealizowanie bądź nieterminowe realizowanie toku studiów, lub będących konsekwencją zamknięcia przewodu doktorskiego, są zazwyczaj określone w regulaminach studiów doktoranckich. Zasadniczo można wyodrębnić cztery kategorie takich sytuacji.

Grupę pierwszą stanowią sytuacje związane z istotą odbywania i zaliczania studiów doktoranckich. Doktoranci, którzy nie wywiązują się z obowiązków naukowych i dydaktycznych, mogą zostać skreśleni z listy uczestników studiów doktoranckich¹². Użyte w treści art. 197 u.p.s.w. słowo „mogą” oznacza pozostawienie organowi administracji publicznej swobody w korzystaniu z tego rodzaju prawa¹³. Skreślenie w tym przypadku następuje z przyczyny wymienionej w art. 197 u.p.s.w. (w zw. z art. 189 ust. 2 u.p.s.w.) dotyczącej istoty realizowania studiów doktoranckich, tj. postępowania niezgodnego z treścią

⁹ Dz.U. z 2016 r., poz. 558.

¹⁰ Odpowiedź z MNiSW z dnia 7 maja 2015 r. od Macieja Kassnera, specjalisty w Departamencie Szkolnictwa Wyższego i Kontroli na pismo Przewodniczącego Rady Doktorantów KUL Roberta Tabaszewskiego ws. ustalenia terminu ukończenia studiów doktoranckich z dnia 24 kwietnia 2015 r.

¹¹ H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Komentarz do art. 197 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] *Komentarz do ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, red. eidem, Warszawa 2015.

¹² P. Orzeszko, *Komentarz do art. 197 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, [w:] *Komentarz do ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym*, red. W. Sanetra, M. Wierzbowski, Warszawa 2013; wyrok WSA w Warszawie z dnia 18 czerwca 2015 r., sygn. akt II SA/Wa 515/15, LEX nr 1944596.

¹³ Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 14 lipca 2010 r., sygn. akt IV SA/Po 210/10, LEX nr 675154.

ślubowania i regulaminem studiów doktoranckich: nieuczestniczenia w zajęciach dydaktycznych i organizacyjnych zgodnie z regulaminem studiów; nie składania egzaminów, nieodbywania praktyk i niespełniania innych wymogów przewidzianych w planie studiów; nierealizowania programu studiów doktoranckich, w tym prowadzenia badań naukowych i składania sprawozdań z ich przebiegu; nieodbywania praktyk zawodowych w formie prowadzenia zajęć dydaktycznych lub uczestniczenia w ich prowadzeniu¹⁴. Analogiczna reguła obejmuje przypadki, gdy odbywanie studiów doktoranckich zostanie zaniechane z powodu podjęcia zatrudnienia w charakterze nauczyciela akademickiego w tej samej jednostce i z tej samej dyscypliny naukowej, w ramach której doktorant dotychczas realizował studia trzeciego stopnia¹⁵.

Odrębną kategorię stanowią przypadki skreślenia z listy uczestników studiów doktoranckich z powodu nieprzestrzegania przez samych doktorantów przepisów obowiązujących w uczelni, w szczególności statutu uczelni, kodeksu etyki doktoranta, a także w przypadku sprzeniewierzenia się przez doktoranta złożonemu ślubowaniu. Ponadto skreślenie następuje po przeprowadzonym postępowaniu odpowiednich komisji wewnątrzuniwersyteckich w przypadku naruszenia u.p.s.w. lub przepisów odrębnych¹⁶. Wreszcie postępowanie dyscyplinarne może być skutkiem zawiadomienia przez sąd o prawomocnym orzeczeniu np. w postępowaniu karnym (najczęściej są to sprawy karne dotyczące

¹⁴ Jak zauważył WSA w Poznaniu w wyroku z dnia 26 czerwca 2014 r., sygn. akt II SA/Po 4/14, LEX nr 1493183: „na doktorancie ciąży szereg obowiązków związanych z odbywaniem studiów. Doktorant ma obowiązek przestrzegania przepisów obowiązujących na uczelni, uczestniczenia w zajęciach, dokumentowania przebiegu studiów, zaliczania wszystkich przedmiotów i zdawania egzaminów zgodnie z planem studiów i rozkładem zajęć. Wobec tego to na doktorancie ciąży inicjatywa w podejmowaniu działań mających na celu takie uzgodnienie konkretnych terminów zaliczeń i spotkań z opiekunem naukowym, aby było to zgodne z harmonogramem studiów”.

¹⁵ D. Dudek, *Komentarz do art. 198*, [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. M. Pyter, Warszawa 2012, s. 971.

¹⁶ Zdaniem WSA w Łodzi w wyroku z dnia 20 marca 2014 r., sygn. akt III SA/Łd 1294/13, LEX nr 1523014: „prawa i obowiązki studenta określa zarówno ustawa, jak i regulamin uczelni. Ten ostatni ma co prawda charakter wewnętrzzakładowy i jako taki nie może być uznany za powszechnie obowiązujący, jednak z chwilą przyjęcia danej osoby w poczet użytkowników zakładu, staje się ona podmiotem praw i obowiązków, które przysługują bądź obciążają użytkowników danego zakładu. Użytkownika, który dobrowolnie przystąpił do zakładu administracyjnego (np. doktoranta), wiążą przepisy zawarte w aktach normatywnych wewnętrzzakładowych, ponieważ jego wniosek o przyjęcie jest równocześnie wyrażeniem zgody na poddanie się reżimowi prawnemu obowiązującemu w danym zakładzie”.

przestępstw przeciwko dokumentom, w tym o fałszowanie indeksu, zaświadczeń przedkładanych do celów stypendialnych i innych). W obu przypadkach decyzja o skreśleniu doktoranta ze studiów podejmowana w tym zakresie ma charakter decyzji uznaniowej, a nie obligatoryjnej, a regulacja ta wynika z pośzanowania przez ustawodawcę zasady autonomii wyższej uczelni¹⁷.

Kategorię trzecią stanowią przypadki tzw. ogólne, czyli uniemożliwiające realizację obowiązków doktoranckich. W szczególności ustanie członkostwa nastąpi także z chwilą rezygnacji, śmierci, utraty zdolności do czynności prawnych, a także innego zdarzenia prowadzącego do skreślenia z listy doktorantów w wyniku prawomocnej decyzji uprawnionego organu. Trudno jest enumeratywnie wyliczyć wszystkie zdarzenia prowadzące do skreślenia. Przykładowo sam fakt osadzenia doktoranta w areszcie, zakładzie karnym, zakładzie psychiatrycznym lub innym ośrodku detencji uniemożliwiający terminowe realizowanie studiów zasadniczo nie pociąga za sobą decyzji o skreśleniu, tylko o zawieszeniu w prawach¹⁸. Na marginesie należy zauważyć, że uczelnia wydalając doktoranta z uczelni z powodu jego stanu zdrowia, dopuszcza się poważnego naruszenia praw człowieka. Niemniej jednak uczelnie wciąż dysponują dużą dozą uznaniowości i los doktoranta pozostaje w rękach kierownika studiów¹⁹.

Ostatnim zbiorem obejmującym dość szczególne grupy przypadków jest sytuacja, o której mowa w art. 201 u.p.s.w., czyli sytuacja prawna po upływie 4 ustawowych i regulaminowych lat studiów. Przepis ten przewiduje m.in. prawo do dodatkowego przedłużenia okresu odbywania studiów doktoranckich o czas trwania urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, dodatkowego urlopu macierzyńskiego, dodatkowego urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu ojcowskiego oraz urlopu

¹⁷ Należy się zgodzić z poglądem, że ustawa nie przewidziała żadnych przesłanek obligatoryjnego skreślenia z listy doktorantów, niezależnie od rodzaju i wagi naruszonych obowiązków. Zob. D. Dudek, *Komentarz do art. 198, op. cit.*, s. 970.

¹⁸ Jak zauważył NSA w Warszawie w wyroku z dnia 14 stycznia 2015 r., sygn. akt I OSK 2718/14, LEX nr 1640398: „to na doktorancie ciąży inicjatywa w podejmowaniu działań mających na celu takie uzgodnienie konkretnych terminów zaliczeń i spotkań z opiekunem naukowym, aby było to zgodne z harmonogramem studiów”.

¹⁹ Wyrok WSA w Krakowie z dnia 19 grudnia 2012 r., sygn. akt III SA/Kr 1118/11, LEX nr 1348199.

rodzicielskiego. Nieprzedłużenie okresu studiów doktoranckich ponad okres 4 lat studiów obejmuje także przypadki negatywnego rozpoznania podania o przedłużenie studiów doktoranckich, nierozpoznanie takiego podania, jak i niezłożenia wniosku o przedłużenie okresu studiów²⁰. Także w tym przypadku od kierownika studiów zależy to, czy osoba będzie skreślona po ustawowych 4 latach, czy też zostanie jej przedłużony okres studiów.

Rozwiązanie stosunku administracyjnego nawiązanego w momencie złożenia ślubowania pomiędzy doktorantem a uczelnią powinno nastąpić z chwilą spełnienia się przesłanek skreślenia z listy doktorantów, a nie dopiero w chwili osiągnięcia przez decyzję o skreśleniu cechy ostateczności²¹. Decyzję o skreśleniu podejmuje kierownik studiów. Od decyzji służy odwołanie odpowiednio do rektora albo dyrektora jednostki naukowej prowadzącej studia. Decyzja rektora albo dyrektora jednostki jest ostateczna²². W przypadku studiów doktoranckich rozpoczętych przed 1 października 2011 r., a zakończonych przed 31 października 2014 r. dopuszczalne jest wydawanie świadectwa ukończenia studiów doktoranckich. W przypadku doktorantów rozpoczynających studia w 2012 r. możliwe jest uzyskanie od uczelni zaświadczenia o przebiegu studiów: prowadzonych praktykach zawodowych i zdanych egzaminach.

Przechodząc do istoty sprawy, należy odpowiedzieć na pytanie, co w sytuacji, kiedy doktorant ukończy rozprawę doktorską, a także zrealizuje wszystkie obowiązki nałożone w rozporządzeniu o czynnościach w przewodzie doktorskim: złoży egzaminy i obroni rozprawę doktorską przed upływem 4 lat. Zasadniczo, jako że zagadnienie uzyskania stopnia doktora nie należy do toku studiów, nie jest to kwestia regulowana przez u.p.s.w., ale przez przepisy wykonawcze do u.s.t. Można wyodrębnić cztery stanowiska, w zależności od przyjęcia których moment ten należy liczyć bądź: 1) z chwilą skutecznego przeprowadzenia obrony rozprawy doktorskiej; 2) zatwierdzenia nadania stopnia naukowego doktora przez radę danej jednostki; 3) zaliczenia ostatniego roku studiów; 4) momentu złożenia indeksu i uzyskania wszystkich

²⁰ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 17 kwietnia 2013 r., sygn. akt I OSK 81/13, LEX nr 1336417.

²¹ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 8 lutego 2012 r., sygn. akt I OSK 2277/11, LEX nr 1136673.

²² Wyrok WSA w Lublinie z dnia 30 czerwca 2011 r., sygn. akt III SA/Lu 49/11, LEX nr 1087579.

wpisów, w tym związanych z egzaminami doktorskimi²³. Jak widać, obecne przepisy w zależności od momentu, w jakim doktorant rozpoczął studia, tj. przed czy po 2011 r., pozostawiają sporą dozę uznaniowości dla uczelni wyższych, co powoduje określone implikacje w sferze prawa i obowiązków osoby ubiegającej się o stopień naukowy²⁴. Wydaje się, że zakończenie studiów powinno nastąpić z momentem zaliczenia tych studiów, czyli po uzupełnieniu i złożeniu indeksu, w tym uzupełnieniu ostatniej jego strony, zawierającej informację o zdanym egzaminie doktorskim. Interpretacja ta może być jednak różna w zależności od tego, czy mamy do czynienia z kierownikiem studiów doktoranckich, czy pracownikiem działu zajmującego się przekazywaniem środków stypendialnych²⁵.

Pokutuje stanowisko, że w sytuacji obrony przez doktoranta pracy doktorskiej przed upływem okresu 4 lat za datę ukończenia studiów przyjmuje się dzień obrony takiej pracy. Jest to jednak wykładnia uniwersytecka, krzywdząca dla doktoranta, a korzystna dla uczelni, pozbawia ona bowiem wszystkich wypłacanych świadczeń. Zresztą sam moment obrony o niczym nie decyduje, stanowi bowiem jedynie przedostatni etap czynności w przewodzie doktorskim²⁶. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 3 października 2014 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora²⁷ ostatnim etapem jest uchwała właściwej jednostki w sprawie nadania stopnia doktora. Moment obrony ma jednak znaczenie, jeśli doktorant chce skorzystać z ubezpieczenia

²³ Jak słusznie zauważył NSA w Warszawie w wyroku z dnia 29 lipca 2011 r., sygn. akt I OSK 750/11, LEX nr 1082803: „każdy następny etap przewodu doktorskiego jest realizowany po pozytywnym zakończeniu etapu poprzedniego. Niemniej jednak podjęcie pozytywnych uchwał kończących wcześniejsze czynności przewodu doktorskiego nie przesądza pozytywnej uchwały o nadaniu stopnia doktora, ponieważ i ta uchwała ma autonomiczny charakter, a nie jest jedynie formalnym zakończeniem przewodu doktorskiego. Podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia publicznej obrony rozprawy doktorskiej (czwarty etap przewodu) nie oznacza obowiązku nadania stopnia doktora”.

²⁴ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 14 kwietnia 2015 r., sygn. akt I OSK 2693/14, LEX nr 1773679.

²⁵ Niezłożenie przez doktoranta wymaganej dokumentacji w regulaminowym terminie może stanowić podstawę do podjęcia decyzji o skreśleniu ze studiów. Zob. wyrok WSA w Krakowie z dnia 19 maja 2015 r., sygn. akt III SA/Kr 1550/14, LEX nr 2036065.

²⁶ Por. wyrok WSA w Warszawie z dnia 19 grudnia 2005 r., sygn. akt I SA/Wa 595/05, LEX nr 189785.

²⁷ Dz.U. z 2014 r., poz. 1383.

zdrowotnego opłacanego przez uczelnię. Doktorant, podobnie jak student, może jeszcze przez 4 miesiące od dnia, w którym uzyskał status absolwenta lub zakończył naukę, korzystać ze świadczeń opieki zdrowotnej realizowanej w ramach świadczeń finansowanych ze środków publicznych²⁸. W świetle art. 67 ust. 5 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych²⁹ prawo do świadczeń opieki zdrowotnej dla osób, które ukończyły szkołę wyższą, wygasa po upływie 4 miesięcy od ukończenia studiów doktoranckich albo skreślenia z listy studentów lub uczestników studiów doktoranckich.

Wraz z ukończeniem studiów doktoranckich nie tylko następuje utrata statusu doktoranta, a co za tym idzie – również członkostwa w samorządzie doktorantów, lecz także następuje nabycie statusu absolwenta studiów doktoranckich, a po pozytywnym przejściu wszystkich etapów w przewodzie doktorskim – uzyskanie pierwszego stopnia naukowego.

---

²⁸ Wyrok NSA w Warszawie z dnia 25 listopada 2014 r., sygn. akt II GSK 1459/13, LEX nr 1595973.

²⁹ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1793. W świetle art. 189 ust. 2 u.p.s.w. „doktoranci mają prawo do ubezpieczenia społecznego i powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego na zasadach określonych w odrębnych przepisach”.